

بررسی تأثیرات توسعه گردشگری بر جامعه میزبان: نمونه موردی شهر چادگان

دکتر زاهد شفیعی^۱، امین محمدی^۲

۱- استادیار گروه مدیریت جهانگردی، دانشگاه هنر اصفهان
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه هنر اصفهان

چکیده

امروزه گردشگری به عنوان یک نیروی اصلی اقتصادی و فرهنگی در دنیا شناخته شده است و هم‌چون ابزاری نیرومند در راستای ایجاد منفعت برای جوامع محلی در نظر گرفته می‌شود. از آنجایی که یک مقصد گردشگری در حله اول مکانی است که مردم در آن زندگی می‌کنند، آگاهی جامعه محلی از تصمیمات و برنامه‌ریزی‌های مربوط به توسعه گردشگری و هم‌چنین تأثیرگذار بودن در این خصوص امری ضروری است. ایجاد دهکده گردشگری زاینده‌رود به عنوان اولین دهکده گردشگری مرکز ایران در شهر چادگان، مراکز اقامتی تفریحی دیگر و هم‌چنین برنامه آتی توسعه گردشگری در این منطقه ضرورت انجام این تحقیق را دوچندان می‌کند. این تحقیق با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی و مصاحبه‌های مستقیم با ساکنان شهر چادگان، مسئولان دولتی و کسبه به پاسخ به این سوال که توسعه گردشگری چه تأثیراتی بر شهر چادگان و ساکنین آن داشته است، پرداخته است. به منظور تحلیل داده‌های پرسش‌نامه‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و نتایج نشان‌دهنده تأثیرات مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی در منطقه، عدم حضور و تأثیر مستقیم جامعه محلی در برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی در خصوص توسعه صنعت گردشگری و نشت منافع اقتصادی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: توسعه گردشگری، جامعه محلی، دهکده گردشگری زاینده‌رود، شهر چادگان.

مقدمه

سریع‌ترین بخش اقتصادی در حال رشد کشورهای توسعه یافته در طول سال‌های گذشته، بخش خدمات بوده است. از بزرگ‌ترین بخش‌های صنعت خدمات، اگرچه به طور زیادی به عنوان یک بخش مستقل در این کشورها شناخته نشده است، بخش گردشگری و مسافرت است. بر اساس گزارش سالانه سازمان جهانی گردشگری^۱ تعداد ۹۸۳

^۱UNWTO:United Nations World Tourism Organization

میلیون گردشگر در سال ۲۰۱۱ به سراسر جهان سفر نموده‌اند. این آمار در مقایسه با سال ۲۰۱۰ که تعداد گردشگران ورودی ۹۴۰ میلیون نفر بوده است نشان‌دهنده نرخ رشد ۴/۶ درصد نسبت به سال گذشته است. درآمد ارزی حاصل از گردشگری بین‌المللی در سال ۲۰۱۰ معادل ۹۲۸ میلیارد دلار آمریکا بوده است که در سال ۲۰۱۱ رکورد جدیدی را ثبت کرده است و به ۱۰۳۰ میلیارد دلار آمریکا رسیده است و طبق پیش‌بینی این سازمان تعداد گردشگران در سال ۲۰۳۰ به ۱/۸ میلیارد نفر خواهد رسید (TourismHighlight, 2012: 2). قطعا مسافرت و گردشگری یک بخش اصلی از اقتصاد جهانی است که دارای توان بالقوه‌ای در ایجاد رشد و توسعه اقتصادی به صورت بین‌المللی است. یک بخش مسافرت و گردشگری در حال رشد در زمینه استخدام تاثیرگذار است، درآمد ملی را افزایش می‌دهد و می‌تواند تراز پرداخت‌ها را متعادل کند. بنابراین، این بخش به عنوان یک نیروی محرک در جهت رشد و شکوفایی است و به طور خاص در کشورهای در حال توسعه می‌تواند نقش اصلی در کاهش فقر داشته باشد (Blanke, 2011: xiii). ایران از جنبه جاذبه‌های گردشگری، دارای تنوع اقلیمی بسیار مناسبی است و از نظر آثار باستانی، مناطق تفریحی و زیبایی‌های طبیعی با کشورهای پیشرفته در صنعت گردشگری برابری می‌کند. همچنین، از لحاظ ابریه و آثار تاریخی، جزء ۹ کشور نخست دنیا و از لحاظ جاذبه‌های اکوتوریستی در میان ۱۰ کشور برتر دنیا قرار دارد که این امر نشان‌دهنده استعداد و قابلیت زیاد کشور در جهت رشد و توسعه صنعت گردشگری است (زارعی و دیگران، ۱۳۹۱، ۷۵). با این وجود شواهد حاکی از چالش‌ها و ضعف‌های عدیده‌ای در صنعت گردشگری ایران می‌باشد. بررسی در خصوص وضعیت صنعت گردشگری کشور ایران حاکی از آن است که به لحاظ سهم بخش گردشگری از تولید ناخالص داخلی، کشور ایران در میان ۱۷۴ کشور جهان رتبه ۸۶ و در میان کشورهای حاشیه خلیج فارس جایگاه سوم را پس از امارات و قطر به خود اختصاص داده و نیز در زمینه سرمایه گذاری در صنعت گردشگری، کشور ایران در میان ۱۷۴ کشور جهان رتبه ۱۷۲ و در میان کشورهای خاورمیانه در رتبه آخر قرار گرفته است. همچنین به لحاظ ارزش صنعت گردشگری در سال ۲۰۰۵ کشور ایران در میان ۱۷۴ کشور جهان رتبه ۴۳ را کسب نموده است (عباسی، مکی و کاظمیان، ۱۳۹۱، ۷۵). رشد و توسعه گردشگری پایدار در یک منطقه نیازمند توجه ویژه به ساکنین و جامعه محلی است و نادیده گرفتن این موضوع حتی می‌تواند چالش‌هایی را در بلندمدت برای توسعه گردشگری در منطقه ایجاد کند. خواسته‌ها و تمایلات ساکنین بومی و رویکرد و نظر ایشان نسبت به گردشگران باید با دقت بیشتری بوسیله برنامه‌ریزان گردشگری مورد توجه قرار گیرد. به طور قطع موفقیت برنامه‌های توسعه گردشگری به نوع مدیریت و برنامه‌ریزی محلی‌ای که باید نسبت به هر دوی تاثیرات اجتماعی گردشگری بر جامعه میزبان و توانمند بودن در افزایش منافع حاصل از گردشگری (با جلوگیری و یا کاهش تاثیرات منفی توسعه گردشگری) حساس باشد، وابسته است (Figini, Castellani & Vici, 2007:2).

از آنجایی که شهر چادگان از توابع استان اصفهان دارای سابقه‌ای طولانی در جذب گردشگر در منطقه مرکزی ایران می‌باشد و همچنین دهکده تفریحی فرهنگی زاینده‌رود به عنوان اولین دهکده گردشگری مرکز ایران که در سال ۱۳۶۸ در آن کار خود را آغاز کرده است و در حال حاضر بیش از ۱۳۰۰ واحد ویلایی و آپارتمانی و همچنین تسهیلات گردشگری در این مکان به بهره‌برداری رسیده است، این تحقیق در نظر دارد تاثیرات توسعه گردشگری در منطقه را مورد بررسی قرار دهد.

پیشینه تحقیق

محمدی و همکاران در کرمانشاه تاثیرات اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و زیست محیطی گردشگری را از نظر ساکنین شهر کرمانشاه مورد کاوش قرار دادند. یافته‌ها به طور کلی بیانگر نظرات مثبت جامعه محلی در خصوص تاثیرات توسعه گردشگری بود. یکی از تاثیرات اجتماعی مطلوب از نظر جامعه محلی افزایش و بهبود تسهیلات تفریحی در منطقه بوده است. تایید این‌که گردشگری به عنوان مشوقی برای احیای میراث فرهنگی است از تاثیرات مثبت محیطی و شلوغی اماکن عمومی، ترافیک و آلودگی هوا از تاثیرات منفی آن حکایت می‌کند. افزایش سرمایه‌گذاری و فرصت‌های اشتغال از تاثیرات مثبت اقتصادی و افزایش هزینه زندگی از تاثیرات منفی توسعه گردشگری در منطقه شناسایی شده‌اند (Mohammadi, khalifah, Hosseini, 2010:223).

طبق بررسی مزیت نسبی صنعت گردشگری در سطح شهرستان‌های استان اصفهان، فعالیت گردشگری در شهرستان چادگان به عنوان یک فعالیت پایه در اقتصاد شهرستان محسوب می‌گردد (مولایی و خلیل مقدم، ۱۳۹۱، ۹). در تحقیقی که توسط خاتون‌آبادی و راست‌قلم در خصوص تعیین آثار اقتصادی و اجتماعی دهکده گردشگری زاینده‌رود بر تحولات شاخص‌های توسعه شهرستان چادگان، با مقایسه بین روند تحولات ۵۵ شاخص توسعه در شهرستان چادگان و کشور، صورت گرفت، نتایج نشان داد که هیچ تفاوتی میان روند تحولات شاخص‌های توسعه در شهرستان چادگان و کشور در هیچ‌یک از سه مقطع زمانی سال‌های (۷۰-۶۵)، سال‌های (۷۵-۷۰) و سال‌های (۸۰-۷۵) وجود نداشته است. نتایج حاکی از عقب‌ماندگی این منطقه نسبت به متوسط کشور است، زیرا در منطقه هنوز بیش از نیمی از شاخص‌ها، پایین‌تر از حد میانگین شاخص‌های کشور است (خاتون‌آبادی و راست‌قلم، ۱۳۹۰، ۵۳). تیتوس و همکاران در تحقیقی به بررسی منافع ایجاد شده گردشگری برای مردم بچیو^۱، یک تفرجگاه کوهستانی، در نیجریه پرداختند. با جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسش‌نامه و مصاحبه با ساکنین به این نتیجه رسیدند که تفاوت قابل توجهی بین استخدام افراد محلی و افراد غیر محلی وجود ندارد و بر خلاف نرخ بالای فعالیت‌های گردشگری در منطقه، مردم به منافع شایسته‌ای که می‌بایست از طریق توسعه پایدار گردشگری و بهبود استانداردهای زندگی دست یابند، نرسیده‌اند (Titus et all, 2012:29).

مبانی نظری

پیامدهایی که از توسعه گردشگری نشأت می‌گیرند، معمولاً به سه گروه تقسیم می‌شوند: اول، تاثیرات اقتصادی؛ شامل درآمد مالیاتی، افزایش فرصت‌های شغلی، درآمد اضافی، فشار مالیاتی، تورم و بدهکاری حکومت محلی. دوم، تاثیرات اجتماعی- فرهنگی شامل تجدید حیات صنایع دستی و رسوم سنتی، افزایش ارتباطات و درک متقابل فرهنگی، افزایش نرخ جرم و تغییرات در فرهنگ سنتی. سوم، تاثیرات زیست محیطی؛ شامل حفاظت از پارک‌ها و حیات وحش، تخریب حیات وحش، شلوغی و آلودگی صوتی، آب و هوا، خراب‌کاری و ریختن زباله (Kathleen et all, 2005:1057). توسعه صحیح گردشگری می‌تواند منجر به افزایش درآمد ساکنین شود، به تولید ناخالص ملی و یا تولید داخلی کمک کند، ایجاد اشتغال به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم کند، کمک به درآمدهای دولت و

^۱Becheeve

همچنین تاثیر ضریب افزایش در جامعه مقصد نیز شایان ذکرند. یکی از منافع توسعه گردشگری با آن که قابل اندازه گیری نیست، این است که به توجیه و پرداخت برای ایجاد تسهیلات حمل و نقلی، خدمات و سایر زیربنایها که مورد استفاده کل جامعه هستند، کمک می کند. بعلاوه یک سود عمومی مهم این است که گردشگری می تواند به عنوان کاتالیزوری برای گسترش و توسعه سایر زیربخش های اقتصادی خدمت کند (عبداله زاده، ۱۳۷۹، ۴۹).

از طرف دیگر گردشگری ای که به صورت نامناسب برنامه ریزی و توسعه یافته باشد، می تواند مشکلاتی را به وجود آورد. تقاضا در گردشگری ممکن است با نیازها و تمایلات ساکنین بومی یک منطقه در تضاد قرار گیرد (Goeldner & Ritchie, 2009: 31). چنانچه گردشگری به علت پرداخت دستمزدهای بالا و عرضه شرایط بهتر کاری تعداد بیش از اندازه نیروی انسانی از سایر بخش های اقتصادی به خود جذب کند ممکن است انحراف های اشتغالی ایجاد شود. در ناحیه هایی که گردشگری به سرعت در حال توسعه است ممکن است قیمت های محلی زمین و برخی از کالاها و خدمات متورم شود، این وضعیت بار سنگین مالی بر دوش ساکنین می گذارد. موفقیت هر نظام اقتصادی به فراهم آوردن سطح زندگی قابل قبولی برای مردم وابسته است (اعرابی و یزدی، ۱۳۷۸، ۲۴).

در نقاطی که گردشگری در حال رشد است اثرات فرهنگی - اجتماعی مثبت و مهم جهانگردی در جوامع محلی و بومی عبارت است از: خودکفائی و تقویت اقتصاد محلی، احترام بیشتر به جامعه محلی و فرهنگ آن ها به ویژه زمانی که شناسایی بین المللی و ملی در بین است، سرمایه گذاری مجدد توریستی در منابع فرهنگی، تقویت تداوم سنت های فرهنگی، افزایش میزان درک و مدارا بین فرهنگ ها به ویژه از طریق اجرای موسیقی، عرضه منابع و هنرهای محلی، نوع زندگی بومی، مسکن و سایر تجربیات زندگی. از طرفی دیگر محرومیت از برخی مزایای رفاهی برای جامعه میزبان، به ویژه در فصول مسافرتی سال، فشار تقاضا برای منابع کمیاب، وابستگی بیش از اندازه مناطق میزبان به جهانگردی، رفتار نامناسب و عدم حساسیت فرهنگی گردشگران، فعالیت های نامناسب شامل: استفاده از مواد مخدر، سواستفاده از زنان و کودکان، عدم توازن منافع و سود اقتصادی که برای مناطق هم جوار تنگ دستی به بار می آورد، می تواند از تاثیرات منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگری باشند (سازمان گردشگری ایران، ۱۳۷۹).

کیفیت محیط طبیعی و انسان ساخت در گردشگری از اهمیت ویژه ای برخوردار است. ارتباط بین گردشگری و محیط زیست بسیار پیچیده است. این صنعت شامل فعالیت های بسیاری است که می تواند تاثیرات مخربی بر محیط زیست داشته باشد. بسیاری از این تاثیرات در ارتباط با ایجاد زیرساخت هایی هم چون جاده ها و فرودگاه ها و تسهیلات گردشگری شامل تفریحگاه ها، هتل ها، رستوران ها، فروشگاه ها و زمین های گلف می باشند. تاثیرات منفی توسعه گردشگری می تواند به تدریج منابع طبیعی ای را که بدان وابسته است، تخریب کند. از سوی دیگر گردشگری در ایجاد تاثیرات مثبت بر طبیعت، از طریق کمک به حفاظت و نگهداری آن، دارای توان بالقوه ای است. توسعه این صنعت می تواند راهی برای افزایش آگاهی در خصوص ارزش های طبیعت و همچنین به عنوان ابزاری برای حمایت مالی برای حفاظت از مناطق طبیعی و افزایش اهمیت اقتصادی آنها باشد (Sunlu, 2003: 263).

گردشگری و توسعه جوامع محلی

گردشگری تاثیر قابل توجهی بر جوامع محلی در مقاصد گردشگری دارد. این صنعت می‌تواند منبع مهمی از درآمد و اشتغال برای مردم محلی و همچنین می‌تواند در بردارنده‌ی تهدیدی برای محیط اجتماعی یک منطقه و میراث فرهنگی و طبیعی آن که در نهایت بدان وابسته است، باشد، اما اگر به طور مناسب برنامه‌ریزی و مدیریت شود می‌تواند به عنوان نیرویی برای حفاظت از آن‌ها تلقی شود (Local agenda, 2003:7).

گردشگری به عنوان خدمت یک ویژگی دارد: محل تولید و مصرف یکی است و این محل مقصد گردشگری است، اما این مقصد برای گردشگران طراحی نشده است و در حله اول جایی است که مردم در آن زندگی می‌کنند، مقصد گردشگری مکان زندگی مردم محلی است (Sanchez, 2009:11). همان‌گونه که در اصول اخلاقی سازمان جهانی جهانگردی تاکید شده است جوامع محلی باید در فعالیت‌های گردشگری شریک باشند و به طوری برابر از منافع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، بخصوص در مورد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم آن، بهره‌مند شوند (Global Ethics, UNWTO).

گردشگری بازیگران بسیاری شامل گردشگران، کسانی که کسب و کارهای مختلف مرتبط با این صنعت دارند، مدیران گردشگری و جامعه میزبان (مردم محلی) را در بر می‌گیرد. همه بازیگران نیاز به دریافت منفعت از گردشگری دارند تا این صنعت به گونه‌ای مناسب و پایدار، موفق باشد. به هر روی تمایلات این گروه‌ها تا حدی رقابتی است. گردشگران به دنبال حداکثر استفاده از مقصد با صرف کمترین هزینه هستند در حالی که کسبه و تاجر به دنبال افزایش حداکثر سود (در کوتاه مدت) هستند، جوامع میزبان علاقه‌مند به کسب در آمد بلند مدت و استخدام به عنوان منفعت‌های خالص از این صنعت هستند. اکپکو (۲۰۰۲) بیان داشت که برای دستیابی به پایداری در گردشگری همه کسانی که در این صنعت دخیل هستند (دولت، بخش خصوصی، سازمان‌های غیر دولتی و مردم محلی) باید به طور کامل در ارتباط و پیوستگی با یکدیگر باشند و در همه بخش‌های توسعه آن شرکت کنند (Titus et al, 2012:14). گردشگری به طور قابل توجهی به عنوان یک استراتژی توسعه اقتصادی محلی شناخته شده است. کسب و کارهایی که در رابطه با گردشگری هستند ایجاد اشتغال می‌کنند، پول‌های جدید به اقتصاد محلی وارد می‌کنند و می‌توانند به پایه اقتصاد محلی تنوع بخشند. به دلیل کاهش منابع استخراج و تولید در بلند مدت، تنوع اقتصادی ضرورتی برای موفقیت بلند مدت در مناطق حاشیه‌ای و روستایی است (Shields & Hughes, 2006:20). با این وجود مطالعات بسیاری انجام شده است که نشان می‌دهد جوامع محلی در کشورهای جهان سوم ممکن است منفعت‌های کمی از گردشگری بدست آورند، زیرا آن‌ها کنترل کمی بر چگونگی مسیر توسعه این صنعت دارند. آن‌ها توان رقابت از لحاظ منابع سرمایه‌ای در دسترس در مقابل سرمایه‌گذاران خارجی را ندارند و نگرش و نظرات آن‌ها به ندرت شنیده می‌شود (Chheang, 2010:88). تنها گونه‌هایی از مشارکت محلی که توانایی تغییر الگوهای قدرت موجود و توسعه نابرابر را دارد، آن گونه‌هایی هستند که از درون خود جامعه محلی شکل گرفته باشند (Mowforth & Munt, 2003:240). جوامع محلی نقش اساسی در توسعه گردشگری دارند همان‌گونه که آن‌ها در فراهم کردن شرایط محیطی مناسب برای گردشگران بسیار مهم می‌باشند. نقش جوامع محلی در تاثیر بر فعالیت‌های توسعه گردشگری به طور روشن‌تر نمایان شده است. مک‌ایتتایر^۱ بیان می‌دارد که جوامع محلی باید خود را در همه سطوح برای اجرای نقش تاثیرگذارتر در توسعه و همچنین در ارتباطات با حکومت و مجریان

^۱McIntyre

در همه سطوح سازمان‌دهی کنند. کیپ^۱ بیان می‌دارد که جوامع محلی باید نقش بسیار فعال داشته باشند تا منافع مثبت گردشگری را تضمین کنند. جوامع محلی باید به صورت گسترده با سازمان‌های غیر دولتی همکاری کنند تا به دیگران در جامعه بیاموزند که پروژه‌های توسعه گردشگری را مورد توجه قرار دهند (Aref et al, 2010:155). به طور گسترده این باور وجود دارد که یک رویکرد توسعه مشارکتی، اجرای اصول توسعه پایدار را بوسیله واگذاری کنترل و مدیریت به جامعه محلی، تصمیم‌گیری بر اساس اتفاق نظر و جریان برابر منافع به تمام کسانی که تحت تاثیر توسعه قرار می‌گیرند، تسهیل می‌کند (Lorio & Wall, 2012:1440).

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی و تحلیلی می‌باشد. در این راستا برای گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسش‌نامه، جامعه آماری به سه گروه شامل خانوارهای ساکن معمولی، فعالان بخش تجاری-خدماتی و مسئولان بخش عمومی تقسیم شد. از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه بندی شده با حجم نمونه ۳۴۶ نفر (روش کوکران) با ترکیبی از افراد زن و مرد در طیف سنی ۱۸ سال و بالاتر استفاده گردید. پرسش‌نامه‌ها حاوی سوالاتی در مورد ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی افراد (سن، جنس، شغل و تحصیلات)، نگرش افراد نسبت به تاثیرات توسعه گردشگری در سه زمینه اصلی اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی-فرهنگی و همچنین نگرش ایشان به توسعه آتی گردشگری در منطقه بود. مجموعه سوالات پرسش‌نامه بر اساس نتایج تحقیقات محققان در سایر حوضه‌های گردشگری تهیه شده است. پرسش‌نامه‌ها در دی ماه ۱۳۹۱ به مدت یک ماه در میان جامعه آماری توزیع شد. هم‌چنین در کنار ارائه پرسش‌نامه از مصاحبه با افراد جهت درک عمیق‌تر موضوع بهره گرفته شد. تعداد ۳۰۰ پرسش‌نامه جهت ارزیابی مورد تایید قرار گرفت. از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۰ جهت تحلیل داده‌های پرسش‌نامه استفاده شده است. این تحقیق در راستای پاسخ‌گویی به موارد زیر صورت گرفته است:

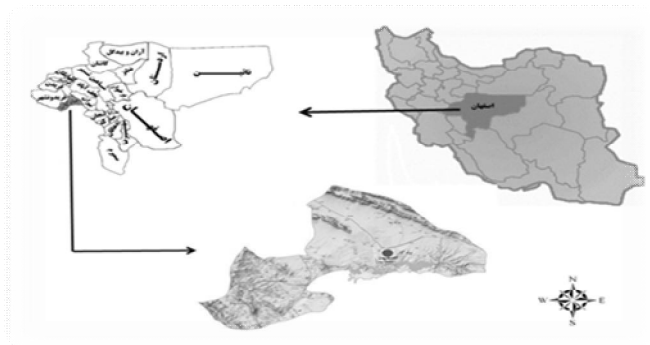
- تاثیرات توسعه گردشگری در شهر چادگان (خصوصاً با ساخت و توسعه دهکده تفریحی-فرهنگی زاینده رود) از دید جامعه محلی شهر چگونه است؟
- فرض بر این است که توسعه و رونق گردشگری، کمکی به بهبود زیر ساخت‌ها و تسهیلات رفاهی نکرده است و بیش‌تر منافع ایجاد شده به افرادی که ساکن شهر چادگان نیستند می‌رسد.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان چادگان در محدوده‌ای به مختصات ۵۰ درجه و ۱۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. مرکز شهرستان در فاصله تقریبی ۱۱۵ کیلومتری غرب مرکز استان واقع گردیده است و با مساحت ۱۲۰۰ کیلومتر مربع از سمت شمال و شرق با شهرستان تیران و کرون، از سمت شمال غرب با شهرستان فریدن، از سمت غرب با شهرستان فریدونشهر و از سمت جنوب با استان چهارمحال و بختیاری هم مرز می‌باشد (پرتال اصفهان). در سال ۱۳۸۱ ه.ش بخش چادگان از فریدن جدا شده و به صورت مستقل یکی از شهرستان‌های استان اصفهان گردید. شهرستان چادگان دارای دو بخش شهری

^۱kepe

چادگان (جمعیت ۸۶۵۷ نفر) و رزوه و چند روستای بزرگ است. اقتصاد منطقه چادگان از دیرباز به کشاورزی و دامداری متکی بوده که در کنار آن به صنایع دستی (همچون فرش بافی، جاجیم بافی و خرسک بافی)، صنایع فلزی و غیر فلزی، چوب و صنایع غذایی نیز پرداخته می‌شد. اما در قرن اخیر با تاسیس سد زاینده‌رود در سال ۱۳۴۸ ه.ش دگرگونی‌هایی در اقتصاد منطقه به عمل آمده است. کشاورزی و دامداری تقریباً محدودتر و گردشگری گسترش یافته است و اقتصاد گذشته را تحت شعاع خود قرار داده است. پس از تاسیس سد، اطراف آن محل استقرار کانون‌های فرهنگی-تفریحی متعدد از جمله: دهکده تفریحی زاینده‌رود، مجتمع ذوب آهن، مجتمع سپاه، کمال، نیروهای مسلح و... گردید. در این میان دهکده تفریحی-فرهنگی زاینده رود با امکانات تفریحی و مناظر طبیعت از جاذبه‌های بارز گردشگری استان محسوب می‌گردد. ساخت این مجموعه از سال ۱۳۶۸ ه.ش شروع شده و در حدود بیش از ۱۵۰۰ دستگاه ویلا و آپارتمان در آن جای گرفته است و موجب آن شده که سالانه هزاران نفر گردشگر داخلی و خارجی برای بازدید و استراحت بدین شهرستان روانه گردند. ساخت این مجتمع‌های فرهنگی-تفریحی اقتصاد شهرستان را متحول کرده، روز به روز به وسعت آن افزوده می‌گردد و آن‌چنان که درآمد شغل‌های کشاورزی، دامداری و صنایع تحت شعاع گردشگری قرار گرفته‌اند (عبداللهی، ۱۳۸۷، ۲۸).

تصویر ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان چادگان_ منبع: اطلس فرهنگی استان اصفهان، ۱۳۹۲

به دلیل وسعت دهکده تفریحی زاینده‌رود و تعداد زیاد ویلاها و آپارتمان‌های ساخته شده در این مجموعه و اهمیت ویژه آن در توسعه گردشگری در این منطقه در ذیل این دهکده مورد بررسی قرار می‌گیرد. این دهکده تحت مدیریت سازمان عمران زاینده‌رود در سال ۱۳۶۸ فعالیت خود را در فضایی به وسعت ۱۴۲۶ هکتار آغاز کرده است و طی فازهای اصلی توسعه آن قریب به ۱۳۰۰ واحد ویلایی و آپارتمانی ساخته شده و به بهره برداری رسیده است. بخش‌های این منطقه به قرار زیر می‌باشند: واحدهای مسکونی (ویلایی و آپارتمانی)، بخش اداری شامل ساختمان مدیریت مجموعه، ساختمان نگهبانی، پارکینگ عمومی و مرکز فوریت‌های پزشکی، فضاهای ورزشی شامل: زمین‌های فوتبال (ساحلی و چمن)، سالن ورزشی سرپوشیده، زمین والیبال، بسکتبال، اسکیت، پارک بادی، پیست دوچرخه سواری، کالسکه، پیست سوارکاری، سایت قایق‌رانی، استخر، پیست کارتینگ، سایت غواصی، مجموعه تجاری شامل رستوران، سالن پذیرایی و اجتماعات، چایخانه سنتی، سایت آهوان (پرورش قوچ، میش و بره آهو)، اسکله قایق رانی، کتاب و غرفه‌های تجاری، ایستگاه آتش نشانی، مسجد دهکده، محل موقت جمع آوری و انتقال زباله، سکوه‌های نشیمن خانوادگی، پارک جنگلی، پارک بازی کودکان و فضای سبز گسترده. علاوه بر این موارد، دهکده در بیش‌تر تاسیسات و کارگاه‌های ساخت به صورت خودکفا عمل می‌کند. دهکده دارای تجهیزات جاده سازی، کارگاه‌های

جوشکاری، نقاشی، کارگاه برق، کارگاه تاسیسات آب، تصفیه‌خانه، کارگاه نجاری، گلخانه و دیگر موارد است که بطور کلی این دهکده را از خارج آن بی‌نیاز می‌کند. در بهره برداری فعلی ۲۶۰ نفر بطور مستقیم زیر نظر سازمان عمران زاینده‌رود (واقع در شهر اصفهان) در حدود ۷۰۰ نفر بطور دائم و ۵۰۰ نفر بطور فصلی در رده‌های شغلی متعدد بیش‌تر در نگهداری تاسیسات و نگهداری خدمات و بخشی هم در زمینه‌های اداری، آموزشی و رفاهی مشغول به فعالیت می‌باشند.

یافته‌های تحقیق

از کل تعداد پاسخ‌دهندگان ۶۹٪ مرد و ۳۱٪ زن بودند و ۷۱٪ نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند. رده سنی پاسخ‌دهندگان به شرح زیر می‌باشد:

۱۸-۳۰ سال: ۴۴٪، ۳۱-۴۰ سال: ۳۵٪، ۴۱-۵۰ سال: ۱۸٪، ۵۱ سال به بالا: ۷٪، ۷/۹٪ بوده‌اند و ۳/۲٪ پاسخی نداده‌اند. از لحاظ سطح سواد پاسخ‌دهندگان: ۷/۳٪ بی‌سواد، ۷/۱۸٪ زیر دیپلم، ۳/۳۰٪ دارای مدرک دیپلم، ۳/۲۱٪ فوق دیپلم، ۳/۲۱٪ لیسانس و ۷/۲٪ فوق لیسانس بودند و از ۳۰۰ پاسخ‌دهنده، شش نفر معادل ۲٪ به این سوال پاسخی نداده‌اند. در خصوص وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان: ۳/۳۰٪ دارای شغل دولتی، ۳/۳۵٪ دارای شغل آزاد (مرتبط با گردشگری)، ۳/۱۴٪ محصل یا دانشجو، ۳/۱۶٪ بیکار و ۷/۳٪ نیز به سوال پاسخی نداده‌اند. بر اساس اهداف و یافته‌های تحقیق تاثیرات توسعه گردشگری در سه موضوع زیر مورد بررسی قرار گرفت:

تاثیرات اقتصادی توسعه گردشگری بر ساکنین شهر چادگان

با راه اندازی دهکده گردشگری زاینده‌رود و رونق گردشگری در منطقه، اشتغال به صورت مستقیم و غیرمستقیم رشد قابل توجهی داشته است. طبق نظر ساکنین (میانگین ۳/۶۸) رشد گردشگری سهم قابل توجهی در افزایش اشتغال در شهر چادگان را به خود اختصاص داده است. همچنین افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری و بهبود شرایط کسب‌وکار (میانگین ۳/۴۳) از تاثیرات مثبت اقتصادی گردشگری در منطقه مورد مطالعه حکایت دارد.

جدول ۱: نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به تاثیرات اقتصادی توسعه گردشگری بر شهر چادگان

شماره	عنوان سوال	میانگین
۱	میزان افزایش اشتغال برای ساکنین شهر چادگان با راه اندازی دهکده تفریحی زاینده‌رود و توسعه گردشگری	۳/۶۸
۲	میزان افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار در چادگان به دلیل رونق گردشگری و افزایش تعداد گردشگران	۳/۴۳
۳	میزان افزایش درآمدهای مالیاتی دولت (شهرداری چادگان) به دلیل رونق گردشگری در چادگان	۳/۱۲
۴	اداره شغل‌های مدیریتی و سطح بالا در دهکده زاینده‌رود به وسیله ساکنین منطقه	۲/۳۸
۵	افزایش درآمد ساکنین از طریق فروش لبنیات، نان محلی و کسب‌وکارهای مرتبط به دلیل رونق صنعت گردشگری در چادگان	۳/۷۱
۶	افزایش قیمت زمین در شهر چادگان به دلیل رونق گردشگری در شهر و دهکده تفریحی زاینده‌رود	۲/۳۳
۷	افزایش هزینه‌های زندگی در شهر چادگان به دلیل رشد گردشگری و افزایش تعداد بازدیدکننده‌ها	۲/۴۲
۸	افزایش ساخت‌وسازهای بی‌رویه در چادگان به دلیل توسعه و رشد گردشگری در شهر	۳/۰۹

منبع: یافته‌های تحقیق

علی‌رغم تاثیرات کلی اقتصادی، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تعداد بسیاری از شغل‌های ایجاد شده، فصلی هستند و درآمد پایینی نیز دارند. نیروی کاری که به طور فصلی بکار گرفته می‌شود از اوایل فروردین‌ماه تا اوایل مهرماه

مشغول به کار هستند و بعد از این مدت از بیمه برخوردار نمی‌باشند. یکی از اهالی بیان داشت که " به جای ۳۰ سال باید ۶۰ سال کار کنیم تا بازنشست شویم." البته شایان ذکر است که از ابتدای ساخت مجموعه‌های تفریحی در شهر چادگان که از دهه ۱۳۵۰ آغاز شده است و تاکنون بیش از ۱۶۰۰ واحد ویلایی و آپارتمانی در حومه شهر به بهره‌برداری رسیده‌اند، بیش‌تر نیروی مورد نیاز، از منطقه بوده است و این خود موجب ایجاد اشتغال گسترده در منطقه و خصوصا برای اهالی شهر چادگان شده است. تعداد زیاد فروشنده‌های مواد غذایی، نانوايي (محلّی و صنعتی) و هم‌چنین افزایش درآمد بخشی از خانوارها از طریق فروش لبنیات، نان محلّی و خشکبار (میانگین ۳/۷۱) به خوبی بیان‌گر بهبود شرایط کسب‌وکار در این شهر می‌باشد که یکی از دلایل عمده آن رشد و رونق گردشگری می‌باشد.

این امر موجب افزایش درآمد مالیاتی دولت شده است (میانگین ۳/۱۲)، با این وجود شهرداری عملاً هیچ‌گونه توانایی در کنترل و تصمیم‌گیری در امور دهکده تفریحی زاینده‌رود را ندارد. درخصوص مطالبات شهرداری، شهردار چادگان چنین بیان کرده است: میزان مطالبات شهرداری از ادارات و ویلاهای حاشیه زاینده‌رود بیش از ۴ میلیارد تومان می‌باشد که عمده این طلب مربوط به سازمان عمرانی زاینده‌رود بوده است، هم‌چنین در خصوص دهکده تفریحی زاینده‌رود بیان داشتند که بر مبنای اساس‌نامه سازمان عمران ۱۰٪ از سود ویژه سازمان باید در حساب شهرداری صرف امور شهرداری گردد که طبق نظر ایشان تا قبل از حضورشان هیچ پولی از طرف هیچ‌کدام از مجتمع‌های تفریحی وصول نشده است (سرمایه اولیه این سازمان املاک و اراضی واقع در محدوده و حریم کانونی شهر است و بر اساس ماده ۱۰۰ شهرداری صدور هرگونه مجوز ساخت‌وساز جزء وظایف اختصاصی شهرداری می‌باشد و بابت صدور پروانه مالکین ویلاها مکلف به پرداخت عوارض هستند). البته در سال‌های اخیر با پیگیری‌های مسئولین و مردم، سازمان عمران اقدام به همکاری در پروژه‌های زیرساختی این شهر نموده است (نصف جهان، ۱۳۹۱، ۲۱). نبود آموزش در خصوص چگونگی ارائه خدمات مناسب به گردشگران، چگونگی راه‌اندازی کسب‌و‌کاری سودمند و هم‌چنین عدم حمایت‌های بانکی از کسب‌وکارهایی که مربوط به صنعت گردشگری می‌باشند از چالش‌های اصلی پیش‌روی اهالی این شهر می‌باشد. در کنار منافع ایجاد شده، توسعه گردشگری هزینه‌های اقتصادی‌ای نیز بر مردم شهر تحمیل کرده است که از آن جمله می‌توان به افزایش هزینه زندگی، افزایش اجاره‌بها و افزایش قیمت زمین اشاره کرد. هم‌چنین بیش‌تر شغل‌های ایجاد شده در سطح پایین می‌باشند و شغل‌های مدیریتی و اصلی در اختیار افرادی است که ساکن این شهر نمی‌باشند و تلاشی نیز در خصوص آموزش و تربیت مدیران محلی صورت پذیرفته است به طوری که مرکز سازمان عمران زاینده‌رود که محور اصلی مدیریت دهکده گردشگری زاینده‌رود است (با ۲۶۰ نفر نیروی کار) در شهر اصفهان مستقر می‌باشد که این نیاز به تفکر و بازنگري دارد.

تأثیرات اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری بر شهر چادگان رئیس دانشگاه پیام‌نور چادگان تأثیرات مثبت و منفی اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری در منطقه را مورد تأکید قرار داد و بیان داشت که رونق گردشگری سبب ارتقاء فرهنگ عمومی مردم، افزایش و بهبود ارتباطات اجتماعی و ارتقاء درک عمومی اهالی و از سوی دیگر موجب افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی و فاصله طبقاتی شده است.

جدول ۲: نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به تاثیرات اجتماعی- فرهنگی توسعه گردشگری بر شهر چادگان

شماره	عنوان سوال	میانگین
۱	میزان افزایش امکانات تفریحی- رفاهی در چادگان به دلیل رونق گردشگری در چادگان و دهکده تفریحی زاینده‌رود	۲/۸۶
۲	میزان بهبود وضعیت جاده ها، تسهیلات و امکانات عمومی به دلیل رونق گردشگری در چادگان و دهکده تفریحی زاینده‌رود	۲/۵۳
۳	میزان امکان استفاده از خدمات رفاهی- تفریحی دهکده برای ساکنین منطقه	۲/۸۶
۴	کاهش مهاجرت ساکنین شهر چادگان به شهرهای دیگر هم‌چون اصفهان به دلیل رونق گردشگری در آن	۲/۸۱
۵	ایجاد سازمان‌های دولتی و افزایش توجه دولت به پتانسیل‌های موجود در چادگان به دلیل رشد و توسعه گردشگری	۲/۵۱
۶	بهبود سطح امکانات آموزشی و ارتقاء موسسات علمی در چادگان به دلیل رشد و توسعه گردشگری در شهر	۲/۴۶
۷	افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی(دزدی و جرم) در چادگان به دلیل رونق گردشگری در شهر و دهکده تفریحی	۳/۳۴
۸	شلوغی بیش از حد اماکن و ایجاد مزاحمت در زندگی روزمره مردم به دلیل رشد گردشگری و افزایش تعداد بازدیدکننده‌ها	۳/۳۰
۹	افزایش مهاجرت از روستا و مناطق اطراف به شهر چادگان به دلیل رونق گردشگری چادگان	۳/۱۲
۱۰	از بین رفتن فرهنگ کهن مردم چادگان یا تأثیر منفی بر آن به دلیل حضور گردشگران و نوع رفتار آن‌ها	۲/۹۷
۱۱	دشواری شدن شرایط زندگی در شهر چادگان با هجوم گردشگران در فصل بهار و تابستان(خصوصاً در روزهای پنج‌شنبه و جمعه) در این شهر	۲/۶۳

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به نظر ساکنین (میانگین ۲/۸۶) در خصوص ارتقاء امکانات تفریحی و رفاهی و تسهیلات عمومی (میانگین ۲/۵۳) و هم‌چنین مشاهدات عینی از منطقه مورد مطالعه، ضعف عملکرد مدیریتی و کم‌کاری در این خصوص بسیار روشن است. هم‌سان با رشد و رونق گردشگری در منطقه، امکانات رفاهی و تفریحی و تسهیلات عمومی بر ای اهالی رشد مناسب و قابل قبولی نداشته است. با توجه به یافته‌های تحقیق رضایتمندی ساکنین از امکانات رفاهی، تسهیلات تفریحی، امکانات بیمارستانی و امکانات آموزشی در سطح پایینی قرار دارد.

یکی از اهالی بیان داشت که مردم، شهر چادگان را به عنوان نگین اصفهان می‌شناسند، در صورتی که کسانی که وارد این شهر می‌شوند آن را از لحاظ توسعه‌یافتگی و حتی زیبایی بصری در حد پایینی ارزیابی می‌کنند. زیبایی محیط داخلی دهکده تفریحی زاینده‌رود و شهر چادگان قابل قیاس نیست و این بی‌توجهی کاملاً قابل لمس است. با توجه به این‌که در فصل شلوغ گردشگری تعداد زیادی گردشگر به این شهر سفر می‌کنند و باعث ازدحام، آلودگی و اختلال در زندگی روزمره مردم می‌شوند، تاثیرات مثبت آن برای مردم کم بوده است و توسعه زیرساخت‌ها و توجه به نیازهای به حق مردم محلی نادیده انگاشته شده است.

تاثیرات زیست محیطی توسعه گردشگری بر شهر چادگان

از آنجایی که بیش‌تر گردشگران ورودی به این منطقه در مراکز تفریحی اوقات فراغت خود را سپری می‌کنند، میزان آلودگی محیطی تا حدی کنترل شده است. طبق نظر ساکنین، با رشد گردشگری، توجه ساکنین به اهمیت حفظ

محیط زیست افزایش یافته است (میانگین ۳/۲۹). مهم‌ترین چالش در این خصوص، عدم رعایت استانداردهای دفع فاضلاب از سوی مراکز گردشگری در منطقه می‌باشد. تنها مجموعه تفریحی زاینده‌رود دارای سیستم دفع فاضلاب استاندارد می‌باشد و دیگر مجموعه‌های تفریحی با حفر چاه عمیق به دفع فاضلاب خود مبادرت می‌نمایند که این موضوع تأثیرات مخربی بر منابع آب زیرزمینی خواهد داشت. آلودگی ناشی از پسماندها، آلودگی صوتی، آلودگی آب و خاک از تأثیرات منفی توسعه گردشگری در منطقه می‌باشند که باید مورد توجه مسئولان و مردم قرار گیرند.

جدول ۳: نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به تأثیرات زیست محیطی توسعه گردشگری بر شهر چادگان

شماره	عنوان سوال	میانگین
۱	افزایش درک ساکنین در لزوم نگه داری و حفاظت از محیط زیست به دلیل رونق گردشگری و توجه به زیبایی‌های محیط طبیعی	۳/۲۹
۲	آلودگی محیط طبیعی و آلودگی آب سد به دلیل رشد گردشگری و افزایش تعداد بازدیدکننده‌ها	۲/۶۹

منبع: یافته‌های تحقیق

در پایان نظر ساکنین در خصوص ادامه توسعه گردشگری در شهر چادگان مورد سوال قرار گرفت که تمایل بالای اهالی به این امر را شاهد هستیم (میانگین ۴/۴۶). این موضوع از آن جهت دارای اهمیت است که بیان‌کننده علاقه ساکنین به رشد و توسعه هدفمند این صنعت می‌باشند و با وجود مشکلات موجود، ایشان درک مناسبی از منافع بالقوه توسعه گردشگری دارند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که گردشگری در شهر چادگان پیامدهای اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و محیطی متعددی را در پی داشته است. اگرچه تأثیرات مثبت گردشگری بر روی برخی از متغیرهای اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی در منطقه مورد تایید است، اما موضوعات بسیاری هم‌چون مشارکت جامعه محلی در امر برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، آموزش ساکنین در خصوص جنبه‌های مختلف صنعت گردشگری، تأثیرات اشتغال فصلی و حمایت از شاغلین در زمان بیکاری نادیده گرفته شده‌اند. با توجه به سابقه و توسعه گردشگری در شهر چادگان، ساکنین از منافع شایسته آن بهره‌مند نشده‌اند و از کمبود تسهیلات رفاهی، آموزشی، بیمارستانی و تفریحی ناراضی-اند. عدم رضایت جامعه محلی در بلند مدت دارای عواقب جبران‌ناپذیری خواهد بود. با وجود ایجاد کسب و کارهای متعدد، ساکنین آگاهی و علم کافی در خصوص چگونگی ارائه خدمات به مسافری و یا راه‌اندازی کسب و کاری سودمند در این زمینه را ندارند. لزوم افزایش آگاهی ساکنین از جنبه‌های مثبت و منفی توسعه گردشگری در منطقه می‌تواند تأثیرات منفی آن را تا حد ممکن کاهش دهد و تأثیرات مثبت آن را تا حد اکثر ممکن افزایش دهد. در صورتی که ساکنین از توسعه گردشگری در منطقه منتفع شوند مطمئناً از دیگر برنامه‌های توسعه‌ای حمایت خواهند کرد و رضایت ساکنین، رضایت گردشگر را در تمام زمینه‌ها (چه در نحوه استقبال و برخورد با گردشگران و چه در نحوه ارائه خدمات) ارتقا خواهد داد. در زمینه رشد پایدار گردشگری در منطقه پیشنهاداتی بر مبنای مطالعات انجام شده و وضعیت موجود ارائه می‌شود:

۱- برگزاری جلسات عمومی با ساکنین چادگان جهت معرفی کلی صنعت گردشگری، مزایا و منافع آن

- ۲- برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی جهت واگذاری مسئولیت‌ها به افراد محلی واجد شرایط (دانشجویان در دانشگاه پیام‌نور واحد چادگان رشته مدیریت جهانگردی در سطح کارشناسی در حال تحصیل می‌باشند).
- ۳- ارزش‌گذاری حمایت ساکنین از توسعه گردشگری به طوری که مردم توسعه گردشگری در منطقه را برابر با افزایش جایگاه اجتماعی و منزلت انسانی خود بدانند
- ۴- تشویق شکل‌گیری سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه‌های فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و حمایت از آنها
- ۵- برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک و سودمند در زمینه گردشگری برای ساکنین علاقه‌مند
- ۶- اختصاص بخش مشخصی از درآمدهای دهکده گردشگری به ارتقا زیرساخت‌ها و خدمات مورد نیاز ساکنین
- ۷- امکان استفاده آسان ساکنین از تجهیزات و تسهیلات دهکده در زمان‌های مشخصی از هفته
- ۸- تعریف شاخص‌های مناسبی برای ساکنینی که تمایل به ارائه خانه‌های خود به گردشگران در دوران پیک گردشگری هستند
- ۹- کسب نظر مردم و مسئولین شهر چادگان در زمینه برنامه‌های توسعه آتی در دهکده گردشگری
- ۱۰- حمایت از صنایع دستی، فرهنگ محلی، آیین‌های سنتی و محصولاتی که توسط ساکنین به گردشگران می‌تواند ارائه شود
- ۱۱- دادن آموزش‌های لازم و کافی به ساکنین در چگونگی برخورد با تاثیرات منفی توسعه گردشگری و راه‌های کاهش آن در زمینه‌های مختلف زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی

منابع

۱. خاتون‌آبادی، احمد و راست‌قلم، مهدی، ۱۳۹۰، تحلیل شاخص‌های توسعه در شهرستان چادگان، قبل و بعد از اجرای طرح گردشگری دهکده زاینده‌رود. فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره سوم، تابستان، ۱۳۹۰، ص ۵۳.
۲. داس‌ویل، راجر، ۱۳۷۸، مدیریت جهانگردی. مبانی، راهبرها و آثار. (اعرابی، محمد و یزدی، داود). دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
۳. زارعی، متین، سید جواد، رضا، رحیم‌پور، علی و باقری، مسلم، ۱۳۹۱، تبیین مسائل صنعت گردشگری ایران، اندیشه مدیریت راهبردی، سال ششم، شماره اول، بهار و تابستان، ۱۳۹۱، ص ۷۵.
۴. عباسی، محمد رضا، مکی، منوچهر و کاظمیان، شهره، ۱۳۹۱، چالش‌ها و راهکارها در صنعت گردشگری ایران، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۵۳، تیر و خرداد، ۱۳۹۱، ص ۷۵.
۵. عبدالله‌زاده، محمود. مترجم، ۱۳۷۹، برنامه‌ریزی ملی و منطقه‌ای جهانگردی، سازمان جهانی جهانگردی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی. تهران، ۱۳۷۹، ص ۴۹.
۶. عبدالمهی، نوراله، ۱۳۸۷، چادگان در گذر تاریخ، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، ص ۴۸.

۷. مولایی، احمدرضا و خلیل مقدم، بیژن، بررسی مزیت نسبی صنعت گردشگری استان اصفهان. ۱۳۹۰. on
۸. نصف جهان. ۱۳۹۱. ویژه‌نامه شهرداری‌های استان اصفهان. ضمیمه شماره ۱۵۰۹، اردیبهشت، ۱۳۹۱
۹. وضعیت موجود جهانگردی در ایران. دفتر پژوهشی برنامه ملی توسعه گردشگری سازمان ایرانگردی و جهانگردی. تهران. اسفند، ۱۳۷۹. ص ۸۲

10. <http://www.isfp.ir/web/197444/6>

11. Amalu ,Titus E, Ajake ,Anim O, Oba Demitrus O and Ewa ,Ewa E , 2012, An Assessment of Tourism Benefits to the Becheeve people of the Obudu Mountain Resort, Cross River State, Nigeria. Greener Journal of Social Sciences. vol.2(1), pp.028-040, February 2012. page 29
12. Aref, Fariborz, S Gill, Sarjit and Aref, Farshid, 2010, Tourism Development in Local Communities: As a Community Development Approach. Journal of American Science. 2010: 6(2)
13. Blanke, Jennifer, 2011, The Travel and Tourism Competiveness report. World Economic Forum. Xiii
14. Chheang, Vannarith, 2010, Tourism and Local Community Development www.apu.ac.jp/rcaps/uploads/fckeditor/.../RJAPS_V27_Vannarith.pdf.
15. Figini ,Paolo, Castellani ,Massimiliano and Vici ,Laura, 2007, Estimating Tourist Externalities on Residents: A Choice Modeling Approach to the Case of Rimini. Social Science Research Network Electronic Paper Collection: <http://ssrn.com/abstract=999927>. Page 2
16. Goeldner, Charles R and Ritchie ,J. R. Brent, 2009, Tourism. Principles, Practices, philosophies. Canada
17. One. <http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/gcetbrochureglobalcodeen.pdf> Global Code of Ethics for Tourism
18. Iorio, Monica and Wall, Geoffrey, 2012, Behind the Maskes: Tourism and Community in Sardinia. Tourism Management 33(2012)1440-1449
19. L ,Andereck ,Kathleen, M. Valentine ,Karin, C. Knopf ,Richard and A. vogt ,Christine, 2005, Residents' Perception of community Tourism Impacts. Annals of Tourism Research, vol.32,no.4, pp. 1056-1076, 2005. page 1057
20. Mohammadimostafa, khalifah ,Zainab and Hosseini ,Hasan, 2010, Local People Perceptions toward Social, Economic and Environmental Impacts of Tourism in Kermanshah (Iran). Asian Social Science. Vol. 6, No. 11; November 2010.
21. Mowforth, Martin & Munt, Ian, 2003, Tourism and Sustainability. Routledge. USA and Canada.
22. Sanchez, Mercedes Jodar, 2009, Local participation as a tool for tourism development in La Guajira, Colombia. Universidad Rey Juan Carlos, Madrid. August 2009. page 11.
23. Shields ,Martin and Hughes ,David, 2006, Evaluation Research and Strategy Development for the Tourism Enterprise Development Activities of the Progress Fund. The Pennsylvania State University Rural Development Paper No. 36. August, 2006. Page 20

-
24. Sunlu, Ugur, 2003, Environmental Impacts of Tourism. Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region. Bari.Ciheam.2003. p. 263-270
  25. Vourc'h, Anne, 2003, Tourism and local agenda 21.United Nations Publication.page 7
  26. UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition.

